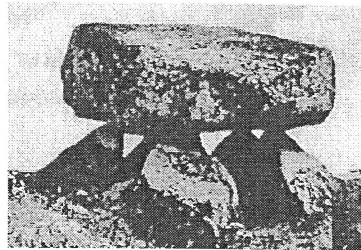

PROVEN

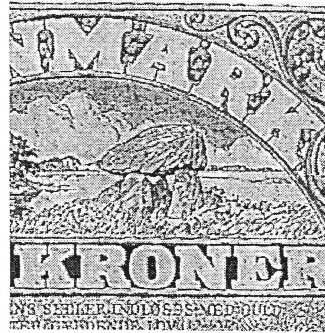
Indhold

Siden sidst	side 02
Generalforsamlingen	side 04
Palæet	side 06
Grønnessegård	side 10
Tscherning	side 16
Foreningsaktiviteter	side 21

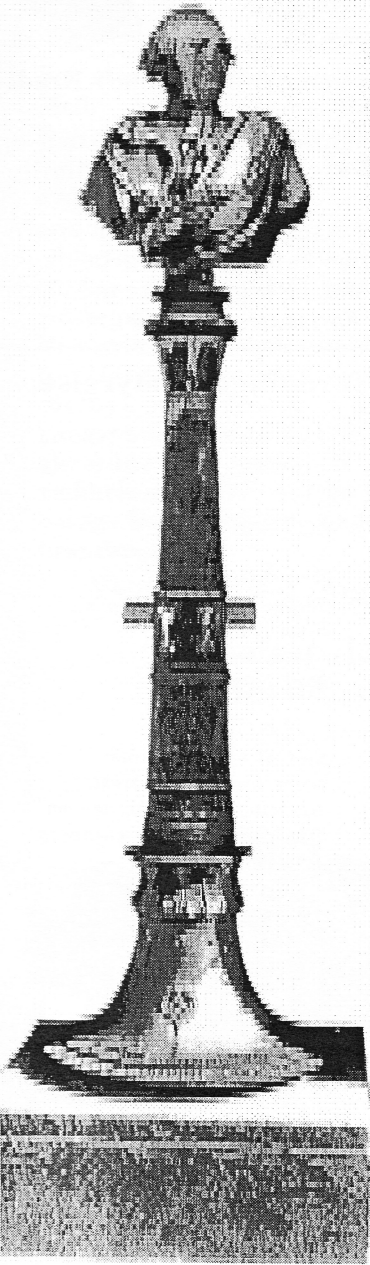
Karlstenen i Grønnesseskov.

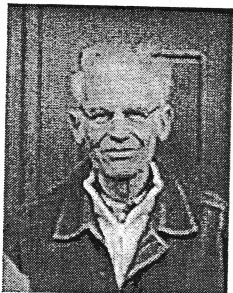
Myten siger, at det er den, vi så på 5 - kronesedlen herunder, men som det ses, er og bliver det en myte.

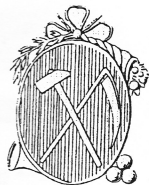
*Frederiksværkegnens
Historiske Forening*

Nr. 10 3. årgang - juni 2006

Siden sidst ved formanden

Vi havde en rigtig god generalforsamling i Krudt-
huset den 19. april.
På grund af Vibeke Agnilds meget triste død og
Lonnie Burchardts fratræden grundet familie-
forøgelse fik vi valgt 2 nye medlemmer, som vi bestemt tror vil gøre et
godt stykke arbejde for foreningen. Det blev Axel Hvidtfeldt, som kendes
af de fleste, og Ebbe Fridberg, som også er kendt for sit arbejde for
Ældresagen. Axel Hvidtfeldt blev næstformand, og begge trådte ind i blad-
udvalget.

Fortsættes side 3

Frederiksværkegnens historiske forenings bestyrelse.

Foreningens email:
Hjemmeside:

fhf@mailme.dk
www.frvhistorie.dk

Formand:

Bengt Sørensen
Magnesvej 4
3370 Melby
tlf. nr. 47 92 38 44
email: bengts@mail.dk

Ole Friis Jensen
Auderød Byvej 10
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 33 93
to friis@hotmail.dk

Næstformand:

Axel Hvidtfeldt
Ællingevej 4
3360 Liseleje
tlf. nr. 47 92 31 47
ahv@mail.dk

Ebbe Fridberg
Nyhugsgade 17
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 43 86

Kasserer:

Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
tlf. nr. 47 74 93 35

Jørgen Tved
Smedebakken 16
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 77 00 23
mail: tved@email.dk

Sekretær:

Christina Ax
Hillerødvej 112
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 77 26 54
email: fhf@mailme.dk

Jan E. Hansen
Strandvejen 27 C
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 11 76
svvogtyve@mail.dk

Gurli Jeppesen
Bagerstræde 1 H
3300 Frederiksværk
tlf. nr. 47 72 36 63

Redaktionen:

Jørgen Tved (ansv.)
Ebbe Fridberg
Christina Ax
Axel Hvidtfeldt

*Stof til næste nummer
bedes indsendt snarest.
Læserindlæg er ikke nødven-
digvis udtryk for foreningens
holdning.*

*Eftertryk till. med kildeang.
Layout: Per Erck
Fr.værk Komm. Eget tryk.
Oplag: 450*

ISSN: 1604-0678 Titel: Prøven

Ved Vibeke Agnilds død

Det var med dyb sorg og beklagelse, at vi i foreningen modtog meddelelsen om Vibekes død den 25. februar, efter at hun netop havde gennemgået en hjerteoperation. Vibeke havde altid haft hjerteproblemer, men det mærkede vi ikke meget til under hendes altid utrættelige arbejde for historisk forening. Altid deltog hun med stor begejstring og ildhu, ja, Vibeke var i sandhed en ildsjæl.

Vibeke kendte mange mennesker og havde et stort netværk, hvad der også kom os til gode. Ved begravelsen fra Kregme Kirke var der da også mødt flere op, end kirken kunne rumme, heraf mange af hendes gamle elever fra de mange år, hvor hun virkede som en inspirerende lærer ved Vinderød skole. Vibekes bror Erling holdt en meget smuk og hjertevarm tale ved båren og takkede for Historisk Forenings betydning for Vibeke.

Vi skal ikke glemme hendes hjælpsomhed og forståelse overfor andre mennesker.

Æret være hendes minde.

Bengt Sørensen

*Som vi også husker Vibeke.
På tur i naturen med sin elskede hund.*

Foredraget om Krudtværket i marts havde ikke den kvalitet, vi forventer af professionelle. Derfor er foredraget om "Arbejderbevægelsens historie i Frederiksværk" overdraget til to andre, nemlig Lars K. Christensen fra Nationalmuseet og vor altid hjælpsomme museumsleder Frank Allan Rasmussen fra Industrimuseet Frederiksværk. Det borger for kvalitet. Desværre har vi måttet ændre datoen for dette foredrag til **Onsdag den 27. september i Gjethuset. Noter det i kalenderen.**

Udgivelsen af dokumenterne om Frederiksværks opståen er takket være Bo Jacobsen og Frank Allan Rasmussen kommet et godt skridt videre.

Der er udarbejdet en plan for Gjethuspladsens kommende udseende. I denne plan indgår også Hyllingebjergstenens placering og Palæets fremti-

Museumsleder Frank Allan Rasmussen holder foredrag

dige funktion som en slags kulturhus i industrimuseets regi. Planen er fremsendt til Frederiksværk Kommunes Kulturudvalg.

Denne plans gennemførelse skulle gerne give byen et løft både kulturelt og turistmæssigt, men ikke mindst skulle den gøre pladsen til en "ikon" for byen og dens borgere og dermed styrke tilhørsforholdet til Frederiksværk.

Efter generalforsamlingen den 19. april holdt museumsleder Frank Allan Rasmussen foredrag om Industrimuseet Frederiksværks fremtid og visioner. Det var meget spændende og inspirerende at lytte til, og Frederiksværkegnens historiske forening kan bestemt glæde sig til det fremtidige samarbejde med Industrimuseet og dets dynamiske leder.

Alle medlemmer ønskes hermed en rigtig god sommer!

Har du husket turen til Grønnesse-gård 31. maj. Du kan stadig nå at tilmelde dig nå at tilmelde dig!

Referat af ordinær generalforsamling 19. april 2006

Referent: Christina Ax

Generalforsamlingen startede med at mindes afdøde Vibeke Agnild.

1. Valg af dirigent

Aino Reffs blev valgt til dirigent.

2. Bestyrelsens beretning om foreningens virksomhed

Formanden, Bengt Sørensen, redegjorde for årets arrangementer og foreningens 3 "ben" bestående af foredrag, udflugter og medlems-

blad. Alle arrangementer var velbesøgte og de fleste vellykkede. Erfaringerne fra turen til Hellebæk betyder dog, at foreningen fremover vil forsøge at undgå at arrangere udflugter om lørdagen. Formanden redegjorde også for foreningens involvering i arbejdet med at få Hyllingebergstenen tilbage til området og få den synliggjort, samt arbejdet for at sikre at Palæet bevares i en ordentlig stand. Formandens beretning blev taget til efterretning.

3. Forelæggelse og godkendelse af regnskab

Kasserer Carl Jensen gennemgik regnskabet. Der har været indtægter på 85.391,24 kr. og udgifter for 71.605,52 kr. Medlemstallet var ved årets udgang på 355 medlemmer bestående af 255 medlemskaber, inklusiv 6 store og 2 små firmamedlemskaber. Regnskabet blev taget til efterretning. Regnskabet for 4. maj-arrangementet i Gjethuset er ført særskilt udenom foreningens og er godkendt af Statsministeriet, som efterfølgende har refunderet alle udgifter.

4. Fastsættelse af kontingent

Kontingentet er uændret.

5. Indkomne forslag:

Bestyrelsesforslag - Oprettelse af investeringsfond

Der var ikke indkommet andre forslag end bestyrelsens forslag om oprettelse af en investeringsfond til anskaffelse af større effekter som kopimaskiner, computer og særttryk. Det blev bemærket fra forsamlingen, at der ikke var behov for en vedtægtsændring, men at det lettere løses med en særlig investeringskonto og fremlæggelse af et budget, så medlemmerne kan godkende investering på generalforsamlingerne. Bestyrelsen trak derfor sit forslag tilbage. Det blev under diskussionen foreslået, at man kunne søge Tuborgfondet om støtte til anskaffelse af kopimaskiner og computer. På den måde kan man evt. bruge pengene på et bedre tryk af Prøven. Bestyrelsen vil undersøge sagen.

6. Valg til bestyrelse

Jørgen Tved, Gurli Jeppesen, Carl Jensen og Christina Ax blev genvalgt. Som erstatning for Lonnie Burchardt, som ønskede at udtræde af bestyrelsen, og for Vibeke Agnild, blev Axel Hvidtfeldt og Ebbe Fridberg valgt.

7. Valg af revisor og revisorsuppleant

Revisorsuppleant Rigmor Martins blev genvalgt.

8. Eventuelt

Formanden takkede de personer, der har ydet en særlig indsats for foreningen i årets løb.

Af pladshensyn vil regnskabet først blive bragt i næste nummer af Prøven. Interesserede kan få et tilsendt før ved henvendelse til foreningen på fhf@mailme.dk eller til kassereren.

Rettelse!

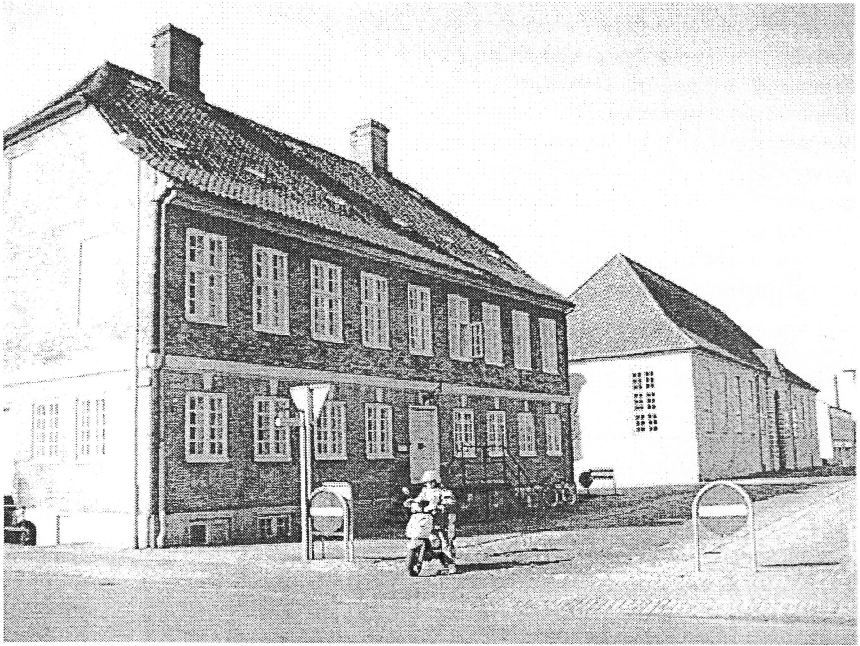
I Prøven nr 9 var billedteksten til nedenstående billede desværre forkert. Her er den rigtige.

Kristina med skubbeværn

Palæet – Inspektørboligen - Politistationen

Ved Christina Folke Ax

Ved siden af Gjethuset på Torvet ligger én af Frederiksværks markante bygninger, kendt som henholdsvis Palæet, Inspektørboligen eller Politistationen. Bygningen har nu ligget der i over 200 år, og den har, som navnet antyder, haft skiftende funktioner i takt med byens udvikling. Her vil særligt husets tidlige historie og de første beboere blive beskrevet.

Palæet blev opført mellem 1794 og 1804 efter nedrivning af en bindingsværkbygning, som tidligere havde ligget på stedet fra ca. 1760. Det havde indeholdt køkken

og 7 værelser, hvoraf to var indrettet til kontor. Desuden indeholdt huset et "modelkammer" og et "lagerværksted". Det blev i 1763 kaldt *Comptoriet* og i 1767 *Betalingshuset*. I 1794 afløste Eilert Peter Tscherning imidlertid Peter Falster som inspektør på værket, og han havde brug for en stands-mæssig bolig. Det var en statelig bygning, der blev opført. Forhuset bestod af 9 fag, var grundmurret og havde tegltag. Det blev indrettet med 6 afdelinger i kælderen, 6 værelser med køkken og spisekammer i stueetagen og 6 stuer på 2. etage.

Bygningen lå ydermere centralt placeret i hjertet af værket, som på det tidspunkt endnu kun bestod af fabrikkens bygninger, krudtværket, Nørregade, Strandgade og bygningerne omkring Torvet.

Ifølge folketællingen fra 1801 bestod E.P. Tschernings hushold af ham selv og konen Marie Lützow. De var henholdsvis 34 og 33 år. Sammen havde de børnene Anthon Frederich på 5 år (senere krigsminister), Elisabeth Birgitha på 8 år og Karen Marie på 7 år. Desuden boede der et 17-årigt plejebarn, Elisabeth Hoffmann hos dem, og en logerende på 23 år, kaldet A. Günther. De havde en tjenestepige på 20 år kaldet Ane Margrethe Hansen og karlen Ole Jørgensen på 25 år. Det kan ikke med sikkerhed afgøres, om de boede i

Palæet på det tidspunkt, eftersom bygningen ikke var bygget færdigt, men det er dog muligt.

E.P. Tscherning øgede under sin tid som inspektør værkets bygninger og forsøgte at bringe etablissemnet tilbage i ordentlig stand, ligesom han anlagde nye værkesteder for bl.a. landbrugsredskaber. Han var en oplyst mand og forsøgte at fremme kartoffeldyrkning ved at give et eksempel på det i sit lille landbrug, og han var en af de første, der lod sin familie vaccinere mod kopper. Hans inspektørtid var dog præget af problemer med både en dårlig bestyrelse af værket, men også med hårde tider under napoleonskrigene og englændernes landgang i 1807. Værket forfaldt dog mere og mere, men det lykkedes ham sammen med sønnen, senere krigsminister, A.F. Tsherning at bringe fabrikken på fode, inden han i 1830 tog sin afsked.

Den ene af E. P. Tschernings døtre, Elisabeth, blev gift med general de Mesa i 1821, mens anden datter, Albertine, blev gift med Carl G. Dalberg, som senere blev inspektør ved værket, og som også overtog Inspektørboligen til beboelse. I 1834 stod de opført som beboere i hus nr. 60. Han var da 34 år, mens hun var 29 år. De havde døtrene Marie Frederikke på to år og Sara Sofie på 1 år. Desuden boede Albertines søster Sarah Tscherning hos dem. Hun var 31 år, ugift og registreret som pensionær, ligesom en 18-årig kvinde ved navn Karen Siholten. Eftersom der var små børn i huset, boede der også den gifte amme Mette Hansdatter. Desuden var der 3 tjeneste-

Pladen på Palæets gavl:
Her fødtes A.F. Tscherning
den 12. dec. 1795

piger først i 20'erne, Elisabeth Jakobsen, Ane Jensdatter og Ane Jensen, foruden tjenestekarlen Poul Gertsen på 38 år.

I 1845 var der kommet flere børn til; Carl på 10 år, Anton på 6 år, Albertine 4 år og Alfred på 2 år. Ammen var derimod skiftet ud med lærerinden Louise Hendenburg på 36. Og der var stadig brug for 3 tjenestepiger, men nu hed de Margrete Jensen, som var 21 år og født i Ølsted, Ane Jensen som var 20 år og født i Tjæreby, og Ane Larsdatter på 23 født i Torup sogn. Desuden var der en karl, Christoffer Jørgensen på 24 år fra Ramløse. Ti år senere var der kommet endnu en datter ved navn Julie til, mens de to ældste drenge ikke længere boede i husholdet. Der var stadig en kvinde, som tog sig af børnene [navn og stillingsbetegnelse er ulæseligt] foruden en karl og nogle tjenestepiger.

I 1857 blev Dalberg afløst af Hans Jakob Grøgaard Krog som inspektør på værket, samtidig med at værket blev solgt til Anker Heegaard. Krog var tidligere støbemester på fabrikken, og umiddelbart kan det ikke ses, at han boede i huset. Derimod er Anker Heegaard ifølge *Bevaringsværdige bygninger i Frederiksværk* opført som ejer af huset, og ifølge folketællingerne fra 1880 og 1890, boede sønnen Louis Carl Heegaard i huset med sin familie. Den bestod i 1889 af ham selv - 34 år og fabriksbestyrer, hans kone, Caroline Marie (født Hagerup), som var ti år yngre. Der var ingen børn, men tjenestepigen Martinisia Nicoline Hansen på 22 år fra København og karlen Jens Nielsen på 19 år fra

M.A. Heegaard, Bjørn Stephensen og Louis Heegaard i dec. 1885

Vinderød. Ti år senere var der kommet børnene Ingeborg, Hans Louis Anton, Louise og Rita til, som da var mellem 9 og 3 år. Desuden var der tjenestepigerne Karen Marie og Ane Marie, der begge var i slutningen af tyverne og den 19-årige tjenestepige Birthe Marie Olsen fra Kregme.

Bygningen lignede sig selv fra Tschernings tid, men med visse ændringer. I en taksationsforretning fra 1871 står, at kælderen havde 7 rum og en trappe. Stuen værelser, køkken, pige- og spisekammer, foruden to entreer med halvtrappe fra stuen til 1. salen. 1. sal havde 5 værelser, 2 entreer, et køkken og 1 spisekammer. De to køkkener og spise-

kamre kunne tyde på, at huset nu var indrettet, så der kunne bo to familier.

Bygningen fortsatte med at være knyttet til ejerskabet af fabrikken og skiftende ejere var derfor Lange og Co., som stod som ejer i 1921, Anker Heegaards fabrikker A/S fra 1927, og fra 1933 De Forenede Jernstøberier. Efter fusionen med Lange og Co. flyttede ledelsen til København, og det ville kræve et større arkivarbejde at afgøre, hvem der boede i huset efter Louis Heegaard. Nogle af de sidste beboere var boghandler Ramlau og hans kone, som havde boghandel i Nørregade. De hørte til blandt de finere borgere i byen, som holdt tjenestepige, men der var alligevel langt til det hushold, som kendetegnede tidligere tider. Efterhånden var det mindre attråværdigt for byens spidser at bo så tæt på en larmende og svinende fabrik, og i 1933 blev Palæet administrationsbygning for DFJ. I takt med at fabrikkerne rykkede væk fra bymidten, mistede palæet også sin tilknytning til værket. I 1963 blev huset og grunden solgt til Brugsforeningerne, og der blev bygget en brugs på området bag Palæet, hvor der tidligere havde været have. Senere samme år overtog Kulturministeriet selve bygningen, og der blev indrettet rets- og politibygning, hvorved Justitsministeriet overtog ejerskabet.

Palæet er således en vigtig del af byens bygningshistorie, og gennem Palæets historie kan man også få et indblik i byens udvikling – fra totalt domineret af en fabrik, hvor inspektøren også boede i hjertet af etablissementet, til en tid,

hvor industrien fik en anden betydning og flyttede væk fra bymidten, som oprindeligt var opstået omkring den.

Nu står byen imidlertid overfor at skulle finde en måde at anvende Palæet, idet politiet er flyttet ud. Frederiksværkegnens historiske forening er derfor gået sammen med blandt andet Foreningen for Bygnings- og Landskabskultur, Industrimuseet Frederiks Værk og enkelte andre for at arbejde for, at bygningen kan bevares og ikke skal udsættes for forfald, som det er sket for så mange af byens bevaringsværdige bygninger – senest villa Alp og nu også to huse i Tscherningsgade, som står til nedrivning. Palæet er fredet, men selv fredede bygninger kan få lov til at forfalde, og med et sådant forfald vil byens borgere miste en bygning, som kan tjene som en vigtig indgang til at forstå byens unikke historie. Palæet har længe været en del af byens historie, og det bør sikres, at den også er det i fremtiden.

Kilder:

Carl Christensen: Frederiksværk. En dansk Fabrikbys historie. København 1926.

Gunvor Petersen (red.): Historiske huse i Frederiksværk. Frederiksværkegnens Museum og Nationalmuseet 1986.

Folketællinger på www.arkivalie-online.dk og dansk demografisk database: www.ddd.dda.dk.

Oprettelsen af Grønnessegård.

Af Søren Jessen

Trykt med tilladelse af forfatter og Hundested historiske forening.
Artiklen har tidligere været trykt i *Fortidsnyt På Halsnæs nr. 7 1994.*

Søndag den 14. august 1994 trodsede ca. 40 af Hundested historiske forenings medlemmer storm og regn i forbindelse med en „historisk“ vandretur fra Lynæs til Sølager. Herfra gik det med bil til Holtekilden, som landsbyen Fornerups gamle bybrønd også kaldes. Nu er det sikkert ikke alle og enhver, der kender denne lokalitet, men man finder den i skovbrynet på højre side af Sverkilstrupvejen, ca. 100 m efter, man er drejet af fra Amtsvejen.

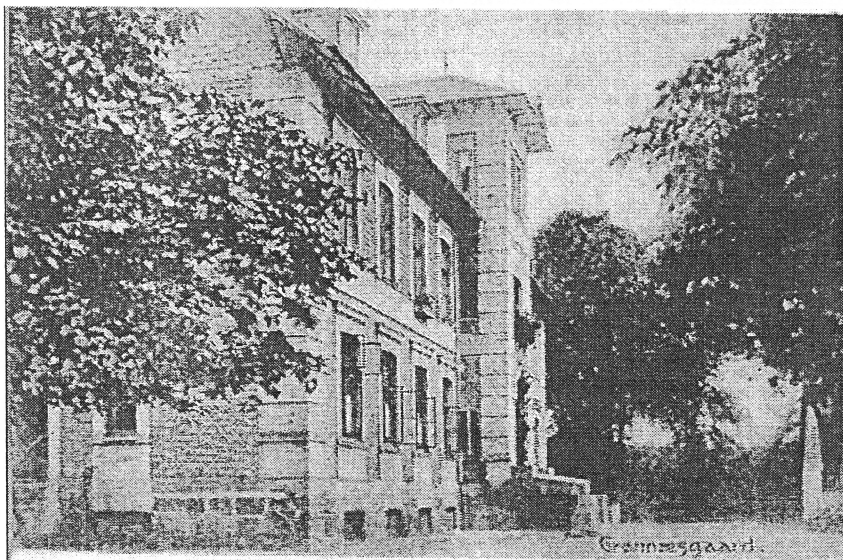
Kilden er der stadig, men man spejder forgæves, når det gælder landsbyen Fornerup. Derimod

strækker der sig åbne, veldyrkede marker vest for Sverkilstrupvejen og den gamle bybrønd. Vel at mærke marker, der nu hører til Grønnessegård.

Derfor er det oplagt at stille spørgsmålet: hvad er der blevet af landsbyen, og hvorfor hører dens marker nu til Grønnessegård?

For at svare på disse spørgsmål er det nødvendigt at gå tilbage i tiden til midten af det 18. århundrede.

På dette tidspunkt hørte hele Halsnæs til det såkaldte krongods, hvilket vil sige, at den daværende konge, *Frederik den V.*, ejede alle

Grønnessegård o. 1910.- oprindeligt havde bygningen kun et stokværk.

bøndergårde og huse på halvøen. Ja, faktisk var hele Nordsjælland krongods, når man ser bort fra den lille herregård Krogerup ved Humlebæk. Det betød, at bønderne på krongodset måtte forrette hoveri på slottene eller de tilhørende ladegårde, og da Torup sogn hørte under Kronborg amt, har sognets bønder sandsynligvis udført hoveriarbejde på ladegården i Esrum. Desuden deltog de i forsøgene på at dæmpe den skadelige sandflugt langs nordkysten.

Men sammenlignet med hvad mange af deres standsfæller var udsat for med hensyn til hoveriarbejde, havde de det godt. Ja, faktisk kan man sige, at beboerne på Halsnæs i flere hundrede år førte en torneroseagtig tilværelse, men i 1756 skete der noget, der i løbet af kort tid skulle vende op og ned på dette forhold.

Kanalen mellem Arresøen og Roskilde fjord havde først givet drivkraft til en agatslibemølle og dernæst til *Peyremberts* forsøg med at fremstille kanoner af smedjern, men netop i 1756 mistede man tålmodigheden med franskmandens kostbare forsøg, og han blev afskediget på gråt papir

Samme år trådte to nye personer ind på den lokalhistoriske scene, nemlig *Just Fabricius* og *Johan Frederik Classen*, som modtog *Peyremberts* forladede værk som kongelig gave. Egentlig er det svært at se en sammenhæng mellem denne overdragelse og bøndernes fremtidige forhold på Halsnæs, men den skulle vise sig at være der.

J.F. Classen havde nemlig store visioner om at oprette en storstilet

fabriksvirksomhed, og dertil krævedes en omfattende arbejdsstyrke, som han mente var til stede i de omkringliggende sogne.

Nu skal man huske på, at det var en tid med megen krig og ufred. Fx var Danmark meget tæt på at komme i krig med Rusland i 1762, og ellers lurede frygten for arvefjenden Sverige altid i baghovedet. Derfor havde den danske stat til stadighed en vital interesse i at være selvforsynende med krudt, kugler og kanoner, og da det især var sådanne produkter, J.F. Classen agtede at satse på, kan det næppe undre, at han havde statens bevågenhed, når han krævede arbejdskraft til sin virksomhed.

Derfor opnåede J.F. Classen til trods for kraftig modstand fra områdets amtmand i 1760 at få lagt hoveriet fra fæstebønder og husmænd i landsbyerne Kregme, Vinderød, Brederød og Karsemose under Frederiksværk, som de industrielle etableringer kom til at hedde fra 1756.

Når man kender den videre historie, virker det tragikomisk, at bønderne i landsbyen Evetofte i Melby sogn i januar måned 1764 selv ytrede ønske om at blive lagt under Frederiksværk, men det var ikke desto mindre tilfældet!

I juli måned 1764 fik bønderne i Evetofte deres vilje, idet J.F. Classens område blev udvidet til at omfatte Kregme, Vinderød, Melby og Torup sogne samt Halsnæs, Rorup og Hagelse skove. Dermed opstod Frederiksværk gods med næsten 160 gårde og lidt over 200 huse i godsets 4 kirkesogne.

Også med hensyn til udstræk-

ning var der tale om et ganske pænt område, idet arealet udgjorde 15.200 tdr land, men til gengæld var der i høj grad tale om lette, sandede og skarpe jorder, der kun gav et mådeligt høstudbytte.

Nogle år senere erhvervede J.F. Classen Frolands jernværk med tilhørende savbrug i Norge, så han altid havde adgang til råjern og tømmer. Desuden var der mulighed for at komme i besiddelse af Jægerspris gods, hvorfra Frederiksværk fik elletræ. Det, sammenholdt med muligheden for at kunne overtage den vigtige geværfabrik ved Hellebæk, fik sikkert J.F. Classen til at drømme behagelige drømme om et imperium, hvor han stort set ville være selvforsynende med råvarer og kunne producere krudt og våben uden indenlandsk konkurrence.

Det blev i stedet en brat opvågningen til en barsk virkelighed, idet J.F. Classens venner ved hoffet blev erstattet af personer, der absolut ikke var ham venligt stemt. Det betød, at geværfabrikken ved Hellebæk blev overtaget af en af hans hårdeste modstandere, skatmester *H.C. Schimmelmann*, og Jægerspris gods forblev under kronen.

Derimod kom han i 1768 i besiddelse af omfattende bøndergods på Falster, og her opstod hovedgårdene Karlsfelt og Korselitse. Dermed var J.F. Classen godsejer i den helt store stil, men det var kun på Falster hans gods nød hovedgårdsrettigheder, dvs. frihed for at betale skatter og andre afgifter af marker, som blev dyrket direkte under hovedgårdene.

Det blev der ændret ved i 1773, hvor Arresødal blev oprettet med

et tilliggende på 660 tdr land, hvilket svarede til 27 tdr hartkorn. Det skete uden de store sværds slag, idet herregården blev anlagt på et overdrevsområde, der tidligere havde været benyttet til græsning af landsbyerne Kregme, Vinderød, Brederød og Sonnerup.

Nogenlunde samtidig må J.F. Classen være kommet på den tanke, at bøndernes og husmændenes hoveri i Torup sogn bedst kunne udnyttes fuldt ud, hvis der blev oprettet en hovedgård i sognet.

Her var der også et overdrev, nemlig Halds Orne, der på dette tidspunkt dækkede den yderste spids af Halsnæs. Nogle årtier senere blev Halds Orne og Nødebo overdrev beskrevet som „udyrkede og overalt med store Kampesten belagte Jorder“.

Det ville med sikkerhed være svært at opdyrke dette overdrev, så derfor er det ikke overraskende, at J.F. Classen så sig om efter et alternativ, og det fandt han i bebyggelserne Fornerup, Gryndse og Rorup, der lå noget mere attraktivt end det forblæste Halds Orne. Som et yderligere plus kan desuden nævnes Rorup skov, der i 1765 blev vurderet til at være „i temmelig god Stand og smukt situeret ved Stranden“.

Nu var det dog ikke sådan, at man „bare“ kunne nedlægge bøndergårde, når man havde lyst til det. Faktisk eksisterede der fra 1682 et forbud mod sådanne nedlæggelser, men det blev sjældent håndhævet, og der var mulighed for at dispensere fra det.

Denne mulighed har J. F. Classen selvfølgelig haft kendskab til,

og i 1775 søgte han om at måtte nedlægge nogle gårde for at oprette en hovedgård i Torup sogn. I juni måned samme år fik han som ventet den ønskede bevilling, dog skulle han „ved mindelig Afhandling...accordere med ... Gaardboerne at de godvilligen afstaar deres Fæste Rettigheder til Stæderne“.

Men hvad var det så for bebyggelser, J.F. Classen ville nedlægge? Gryndese med 2 gårde nævnes første gang i 1320 i de skriftlige kilder, hvorimod Fornerup med 2 gårde og 2 huse og Rorup med 5 gårde og 6 fæstehuse først træder ind i historiens lys i henholdsvis 1492 og 1451. Sandsynligheden taler dog for, at alle tre landsbyer er grundlagt betydeligt tidligere, sikkert i forbindelse med den bebyggelsesmæssige ekspansion i Valdemarstiden.

Indtil videre har det ikke været muligt at fastslå, hvorfor J.F. Classen netop valgte disse tre bebyggelser, men det er et faktum, at han allerede i marts måned 1775 havde lavet aftaler med de 2 gårdmænd i Fornerup om at afstå deres gårde mod at få fæsteledige gårde andre steder på godsområdet.

Den ene af disse to bønder, *Lars Mortensen*, skød virkelig papegøjen, idet det var meningen, at han skulle overtage Tøpholm, der med sine godt 8 tdr. hartkorn var en af de største gårde i sognet. *Lars Mortensen* skulle ikke betale ny indfæstning, og godsledelsen ville desuden give et afslag i landgilden og hoveripengene, mod at han sørgede for 4 personers underhold på gården.

Omtalen af hoveripenge er me-

get interessant. Den viser nemlig, at fæsteren her, modsat de fleste andre bønder på Frederiksværk gods, ikke skulle forrette hoveri in natura, men slap med at betale en fast årlig afgift. Derfor har Tøpholm uden tvivl været en særdeles eftertragtet fæstegård.

J.F. Classen opnåede den endelige tilladelse til at oprette hovedgården på Halsnæs den 13. maj 1776, og alt så ud til at være i den fineste orden, men så tog sagen pludselig en overraskende vending. I oktober måned 1776 søgte 4 bønder fra ovennævnte landsbyer nemlig myndighederne om fri proces i en mod dem anlagt sag vedrørende afståelse af deres fæstegårde. Et eller andet må være gået galt med hensyn til de endelige aftaler, for blandt de 4 bønder var *Lars Mortensen* og den anden bonde fra Fornerup, der jo som nævnt allerede var gået med til godvilligt at afstå deres gårde mod at få andre gårde i fæste.

Hvad end baggrunden for konflikten har været, må der være fundet en løsning på den, for i 1779 blev der i hvert fald udstedt fæstebreve til *Lars Mortensen* og *Lars Jørgensen* (det blev faktisk sønnen *Jørgen Larsen*, der modtog fæstet) på henholdsvis Tøpholm og en gård i Melby. Med hensyn til de øvrige bønder fik *Christen Olsen* og *Peder Larsen* fra Rorup ledige fæstegårde i henholdsvis Tømmerup og Brederød.

Dermed har vi kendskab til 4 ud af 9 fæstebønders skæbne. Det kan også være, at nogle af de andre gårde har været ledige på nedlæggelsestidspunktet, men *Morten Nielsen*, der var fæster i Gryndese

og blandt de 4, der søgte fri proces mod J.F. Classen, har jeg ikke fundet endnu.

Hvad så med de 8 fæstehusmænd, der boede i Fornerup og Rorup? Her har det kun været muligt at genfinde en enkelt, men han er til gengæld også en markant personlighed. Det drejer sig om *Peder Hansen* med tilnavnet „Kjæmpe“, der som bekendt grundlagde fiskerlejet Sølager.

Vender vi os for en stund tilbage til fæstebønderne, bør det nævnes, at Peder Larsen fra Rorup, der kom til Brederød, levede helt frem til 1825, hvor der blev udfærdiget en gravskrift i anledning af hans død. Her oplyses det bl.a., at den afdøde som en lydig undersåt måtte forlade sin gård og modtage en anden, som både var tom og øde.

Dette udsagn er nu ikke helt i overensstemmelse med sandheden, for det fremgår af det bevarede fæstebrevs indhold, at der både var redskaber og husdyr i gårdens bygninger, der i øvrigt var i god stand!

Det er næsten en skam at aflive denne gode historie, men der er ingen grund til at gøre J.F. Classen værre, end han faktisk var. Den „stakkels“ mand har rigeligt at stå til regnskab for i forvejen, når det gælder behandlingen af godsets bønder.

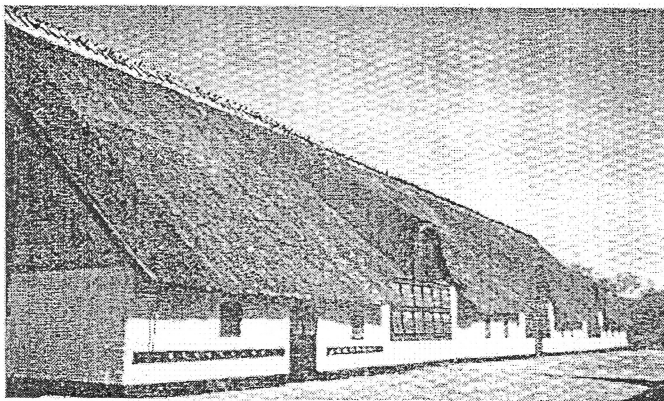
Fornerup, Rorup og Gryndese havde part i det førnævnte Halds Orne, og i 1777 ønskede J.F. Classen meget rimeligt at få udskilt denne andel fra den øvrige del af overdrevet, så den kunne indgå i den nye hovedgårds drift.

Problemet opstod først, da J.F.

Classen tilsyneladende krævede en større andel af Halds Orne, end han havde ret til efter matriklen af 1688. Der var især uenighed om et område med 3 vigtige vandingssteder, som fæstebønderne på ingen måde ville give afkald på. Kampen om Halds Orne fortsatte i 1778, hvor fæstebønderne bl.a. nægtede at pløje en mark på Grønnessegårds overdrevsandel, før spørgsmålet var løst til alles tilfredshed. I maj måned 1778 afsluttede landinspektøren den såkaldte udskiftningsforretning, men næppe var han færdig, før fæstebønderne i Ullerup sammenkaldte hele sognets bønder. Hensigten var dels at sikre, at de andre bønder ikke godkendte delingsplanen, dels for at indsende en klage til myndighederne over den måde, overdrevet var blevet delt på.

Striden fortsatte, og da bønderne ikke var til sinds at gå ind på J.F. Classens mæglingforslag, mistede myndighederne, og det vil i sidste instans sige kongen, tålmodigheden. Det førte til, at der i april måned 1779 udstedtes en kabinetsordre for en gang for alle at få sat en stopper for bøndernes klager og sagen afgjort i henhold til de gældende forordninger.

Så kunne man forvente, at sagen var afsluttet, men det var ikke tilfældet, for bønderne var stadig utilfredse med tingenes tilstand. Det førte til, at bønderne fra Ullerup i august 1779 optrådte så provokerende over for J.F. Classens forvalter, *Jep Olsen*, at denne til sidst truede dem med, at deres opførsel ville „bringe et Par af dem selv i Slaveriet“, hvis de stadig fremturede.

*Staldbygning til
Grønnessegård*

Jep Olsen har åbenbart haft retten på sin side, eller også har bønderne givet op for overmagten. Derefter ser det nemlig ud til, at der faldt ro over gemytterne, og man kunne fortsætte med indhegningen og indretningen af Grønnessegårds marker uden indblanding fra fæstebøndernes side.

Denne „sag“ giver et glimrende indtryk af magtforholdet mellem godsejer og fæstebønder, men den viser også, at disse ikke var til sinds at give op uden videre, hvis de følte, at vitale interesser stod på spil.

Den er også spændende på en anden måde. Det viser sig nemlig, at beboerne i Ullerup, Kikhavn og Torpmagle i 1777 ansøgte Rentekammeret om at få udskiftet deres andel af Halds Orne. Lad så være, at ansøgningen er fremprovokeret af J.F. Classens handlinger, men ikke desto mindre er den tidligst kendte reaktion her i området på de nye tanker om landboreformer, som udskiftningen var.

Grønnessegårds bygninger skød så hurtigt i vejret, at laden var helt færdig og „Portene hængte“ den 17. november 1777. Derimod

var håndværkerne noget længere om at fuldføre hovedbygningen, men bortset fra nogle døre var de underste værelser færdige i slutningen af oktober 1779, og 14 dage senere var „Skorstenene nu endeligen i gien nem Huset, og om en Dags Tid saaledes at blive Reent færdig“. Malerarbejdet og anden udsmykning blev dog først fuldført i de første måneder af 1780.

Grønnessegårds marker blev straks inddelt i 9 marker efter holstensk forbillede, hvor man efter en nøje fastlagt plan vekslede mellem forskellige afgrøder. Gården blev hurtigt forsynet med en ret stor besætning, og i 1779 bestod den af ikke mindre end 107 køer, 4 stude, 2 tyre og 14 kalve.

Dermed er vi tilbage ved udgangspunktet, nemlig udflugten til Fornerup bybrønd, der altså er den sidste rest af den i 1776 nedlagte landsby. Brønden blev genfundet i 1977 og efter endt restaurering indgår den i dag i et lille anlæg, der sikkert fremstår smukkere og mere indbydende i solskin, end da vi besøgte det denne augustdag i 1994!

En fremsynet officer

af Preben T. Clausen
Bragt som kronik i Flensborg Avis i 1995

Den 12. december var det 200-årsdagen for officeren og politikeren A. F. Tschernings fødsel. Mange forbinder sikkert kun navnet med svage erindringer fra skoletidens historieundervisning. I den nyeste almene fremstilling af Danmarks-historie er Tscherning stort set kun nævnt i bisætninger. Hans livslange kamp for en forbedring af den danske bondestands kår har dog fået en lidt mere fyldig omtale - og det er fuldt berettiget, for det er her man finder hans indsats af blivende betydning.

Men Tschernings virke satte sig spor på mange andre områder. Han var den drivende kraft bag indførelsen af den almindelige værnepligt i Danmark. Han var et fremtrædende medlem af den grundlovgivende rigsforsamling og

et markant medlem af Folketinget i dets første år, og så blev han Danmarks første forsvarsminister - krigsminister som det hed dengang - netop som det slesvig-holstenske oprør og dermed Treårskrigen brød ud. Det er hans forhold til det slesvigske spørgsmål og hans tid som krigsminister, som her skal beskrives lidt nærmere.

Anton Frederik Tscherning var søn af en artilleriofficer, som i mange år var leder af krudtmøllen og kanonstøberiet i Frederiksværk. Det var derfor naturligt, at han selv blev artilleriofficer. Som stor dreng havde han hjulpet faderen med at skaffe krudt og kugler ind til København, inden byen blev belejret og bombarderet af englænderne i 1807, og som nyudnævnt sekondløjtnant med tjeneste i den indsluttede fæstning Rendsborg oplevede han i 1814 den forsmædelige afslutning på den danske konges ulykkelige alliance med Napoleon. I den følgende fredsperiode udviklede Tscherning sig til en lovende ung officer, som havde kongens - Frederik VI's - bevågenhed. Han blev sendt til udlandet for at uddanne sig og deltog blandt andet i den græske frihedskrig som observatør ved et fransk hjælpekorps. Men efterhånden gik hans karriere i stå. Han begyndte nemlig at gøre sig uheldigt bemærket med skrivelser i de mest oppositionelle københavnske avi-

ser. Han kritiserede blandt andet indførelsen af de rådgivende stænderforsamlinger og ønskede, at enevælden skulle vige for et konstitutionelt styre, ligesom det var sket i Norge i 1814.

I sin kritik var han stærkt påvirket af landfoged Uwe Jens Lornsens skrift »Über das Verfassungswerk in Schleswig-Holstein«, hvis hovedtese netop var, at hertugdømmerne skulle have en fri forfatning. I 1848, da Lornsen forlængst var død og uberegtiget var blevet gjort til den nationale slesvig-holstenske bevægelses martyr, skrev Tscherning anerkendende ord om hans betydning for udviklingen hen imod demokrati i det danske rige.

Foreslog værnepligt

I en række pjecer forholdt Tscherning sig desuden kritisk til den eksisterende ordning af landets hærvesen. Han udviklede en plan for et folkevæbningssystem, som byggede på almindelig værnepligt, og som kædede den militære uddannelse sammen med den almindelige skoleuddannelse.

Tschernings tanker havde visse fælles træk med Grundtvigs højskoletanker, som kom frem på samme tid, men de indeholdt også elementer, der giver mindelser om den militarisering af børneskolen, som ses i visse moderne totalitære stater. Tscherning holdt stædigt fast ved sine folkevæbningstanker hele sit liv, men da den almindelige værnepligt blev indført på hans eget initiativ, afgik resten af hans system ved en stille død.

Skriverierne indbragte ham flere

reprimander fra allerhøjeste sted, uden at det havde nogen virkning på hans skrivelyst. Til sidst blev det dog kongen for meget. Tscherning blev sendt til udlandet, officielt for at studere artilleriforhold, men i realiteten var der tale om en landsforvisning, som kom til at vare i fem år. Heller ikke udlandsopholdet stoppede hans deltagelse i den hjemlige politiske debat. Hjemme igen søgte han sin afsked og fik den i 1841. Hans sidste tjeneste i den danske hær blev afsoningen af en straf på otte dages vagtarrest, som han var blevet idømt for at have haft kendskab til, men ikke forhindret offentliggørelsen af en avisartikel, der blev opfattet som fornærmende mod officerskorpset.

Som afskediget artillerikaptajn fortsatte Tscherning sin skribentvirksomhed, som efterhånden gik over i egentlig politisk virksomhed. Herunder kom han også til at beskæftige sig med den mere og mere tilspidsede strid om hertugdømmernes fremtid. Under det tvungne udlandsophold havde hans første station været Kiel, hvor han lærte en del af den slesvig-holstenske bevægelses ledere at kende. På det tidspunkt opfattede Tscherning disse mænd som fæller i kampen for et mere liberalt samfund, og de var ham egentlig mere sympatiske end de danske professorer i Kiel, Flor og Paulsen.

Arbejdede for danskheden

Tscherning blev aldrig rigtig tilhænger af det ejerdanske synspunkt, men han støttede forsøgene

på at styrke danskhedens stilling i Slesvig. Efter at Peter Hiort Lorenzen havde slået sit slag for det danske sprog i Slesvigs stænderforsamling, var det Tscherning, som tog initiativet til en hædersgave til ham, og som også senere støttede Hiort Lorenzen økonomisk. Egentlig helstatsmand var Tscherning heller ikke. På dette som på så mange andre områder udviklede han et særegent standpunkt, idet han gik ind for en kantonal stat efter schweizisk mønster. Det var i øvrigt også i Schweiz, han havde fundet forbilledet for sine folkevæbningstanker. Blandt mange andre ting beskæftigede den pensionerede Tscherning sig med byggevirksomhed, hvilket gav ham ærinder til teglværkerne ved Nybøl Nor. Her lærte han husherren på Gråsten Slot, hertug Christian August af Augustenborg at kende. Selv om der var milevidt imellem deres politiske synspunkter - ikke mindst hvad hertugdømmerne angik - var der også meget de kunne blive enige om. Hertugen udtrykte i et brev til Tscherning håbet om, at den dag ville komme, hvor de også i politisk henseende kunne betragte hinanden som venner, og Tscherning berømmede i et brev til Laurids Skau hertugen for hans store karakterfasthed, indsigt og retsindighed og stillede ham med hensyn til disse gode egenskaber langt højere end kongen - på det tidspunkt Christian VIII. Det gale var kun, at hertugen havde allieret sig med den usalige slesvig-holstenisme og igennem denne forsøgte at fremme sine påståede fyrstelige rettigheder.

Da det i længden viste sig, at hertugen havde viklet sig for meget ind i det slesvig-holstenske spind, ophørte forbindelsen mellem de to. Men forinden havde Tscherning advaret hertugen mod at forsøge at sætte sine anskuelser igennem med våbenmagt. Hvis dette skete, ville Tscherning - sagde han til hertugen - gøre, hvad der stod i hans magt for at få denne klynget op som forræder. Denne barske advarsel blev ikke glemt, og den var medvirkende til, at hertugfamilien flygtede over hals og hoved, da oprøret brød ud i 1848, og Tscherning pludselig var krigsminister. Ved den danske enevældes sammenbrud den 20. marts 1848 var Tscherning et ledende medlem af den liberale opposition sammen med mænd som Monrad, Lehmann og Ploug. Han var fra begyndelsen involveret i forhandlingerne om dannelsen af en regering og var hurtigt på tale som krigsminister. Det talte imidlertid imod ham, at han var yderst upopulær - for ikke at sige forhadet - i officerskorpset, og at han trods alt kun var en afskediget kaptajn. En anstødssten var det også, at Tscherning stillede betingelser. Han ville kun overtage krigsministerposten, hvis kongen ville afstå fra at virke som krigsherre, og hvis krigsministeren alene fik retten til at foretage udnævnelser og afskedigelser i hæren. Da landet den 22. marts havde været uden regering i halvandet døgn, og en deputation var ankommet til København fra Kiel med den slesvig-holstenske bevægelses krav, blev Tscherning alligevel krigsminister på de betingelser, han havde stillet. Hans og

regeringens første store opgave var at dæmme op for det truende oprør i hertugdømmerne.

Fæstningen Rendsborg

Her spillede Rendsborg - det danske riges næststørste fæstning - en central rolle. Allerede flere år tidligere havde ledende officerer i hertugdømmerne tilrådet, at fæstningens besætning, som hovedsagelig bestod af holstenske enheder, skulle udskiftes med kongerigske tropper. Dette var dog ikke sket, og nu havde man den situation, at fæstningen, hvor der befandt sig righoldige våbendepoter og en stor pengebeholdning, rummede en direkte fjendtlig civilbefolkning og en upålidelig militær besætning.

Allerede før Tscherning officielt overtog krigsministerposten, blev han bestormet med krav om at sende tropper til Rendsborg. Man har senere bebrejdet ham, at han valgte ikke at gøre det, men denne kritik er et udtryk for bagklogskab. Da regeringen blev dannet, var oprøret endnu ikke brudt ud, og man havde ikke engang kendskab til de slesvig-holstenske krav. Hvis man i denne situation kan tale om høge og duer i de ledende danske kredse, så hørte Tscherning så absolut til duerne. Han var villig til at gå meget langt for at undgå krig. Han ville ikke provokere slesvig-holstenerne ved at sende tropper til hertugdømmerne, han ville ikke indlade sig på det militære eventyr, som en ekspedition mod Rendsborg ville have været, og endelig ville han ikke tømme kongeriget for befa-

lingsmænd og derved lægge hindringer i vejen for en mobilisering af hærens reserver. Da oprøret var en kendsgerning efter det vellykkede kup mod Rendsborg den 24. marts 1848, gik Tscherning med en imponerende energi og et stort organisationstalent i gang med at få hæren opstillet og sammendraget, og allerede knap tre uger senere var et dansk hærkorps på 12.000 mand samlet nord for Flensborg. Samtidig hermed organiserede han sit ministerium, som indtil da ikke havde eksisteret som en samlet institution, og desuden skaffede han hæren en handledygtig ledelse. Han valgte her at gå helt på tværs af officerernes rang- og aldersorden, idet han udpegede en af hærens yngste oberster, flensborgeren Hans Hedemann, til kommanderende general. Som stabschef for korpset valgte han en af de yngste kaptajner, Frederik Læssøe, som allerede var kendt som en stor militær begavelse. Endelig lagde han grunden til indførelsen af den almindelige værnepligt, som blev lovfæstet nogle måneder senere.

Tschernings hensigt var at få oprøret slået ned, inden der kunne ske indgriben udefra, men dette lykkedes ikke. Allerede den 5. april gik prøjsiske tropper over Ejderen, og trods den indledende sejr ved Bov blev det hurtigt klart for Tscherning, at udsigterne til, at Danmark kunne vinde krigen militært var meget mørke. Han arbejdede imidlertid ufortrødent videre, og da han i november 1848 forlod krigsministerposten, var hæren nået op på 40.000 mand.

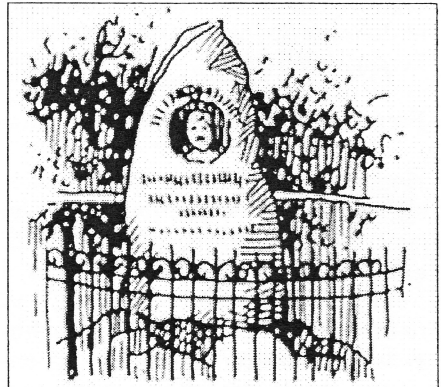
Tschernings ledelse af krigs-

ministeriet var ikke helt uden skønhedspletter, men i befolkningen - især i landbefolkningen - nød Tscherning en enorm popularitet. Dette skyldtes ikke mindst hans kamp for den almindelige værnepligt, selv om dennes gennemførelse også skaffede ham mange fjender i de befolkningsgrupper, som indtil da havde været friholdt for værnepligtsbyrden. Af mange blev han betragtet som landets redningsmand, og han var stærkt medvirkende til at frembringe den stemning af begejstring, det sammenhold og den offervilje, som senere blev benævnt »Ånden fra '48«.

Ener i Folketinget -

Det hårde slid og det store ansvar tærede imidlertid på den ellers stærke mand, og han blev mere og mere grebet af mismod, ikke blot på grund af de politiske og militære udsigter, men også fordi han ofte stod alene med sine synspunkter i regeringen, og fordi hans forhold til kongen - nu Frederik den VII - blev dårligt. I november 1848 kom hele regeringen i et modsætningsforhold til kongen på spørgsmålet, om man ved fredsforhandlingerne skulle acceptere en deling af hertugdømmet Slesvig. Regeringen gik af, og Tscherning blev efter eget ønske ikke krigsminister i det nye ministerium.

Tscherning udfoldede sig i en lang årrække endnu som en af de ypperste parlamentarikere, Danmark nogensinde har haft. Han og salmedigteren Grundtvig var de store enere i Folketingets første perioder, og de var netop enere, ikke partigængere. Ofte var de alli-

TSCHERNING-STENEN. - Den 23. sept. 1883 afsløredes på Himmelbjerget mindestenen for oberst A.F. Tscherning, som var en af de tidlige fortalere for grundloven og medlem af den grundlovgivende forsamling. Stenen bærer en portrætmedallion, modelleret af prof. Jerichau. På stenen står: „Anton Frederik Tscherning. Det store menige folks talsmand - den politiske ligheds forsvarende indtil sin død“.

erede, men ofte også hinandens argeste modstandere. Deres sidste store kamp sammen var kampen mod den udemokratiske reviderede grundlov i 1866. Da dette slag var tabt, forlod Tscherning Folketinget, men han var politisk aktiv som skribent indtil sin død i 1874. Tscherning var involveret i mange forløb og begivenheder, som stadig har historisk interesse, men han fascinerer også som person, fordi han i så høj grad faldt uden for de rammer, som var givet ham via fødsel og herkomst. Denne officer blev den største forkæmper for bondestandens frigørelse i Danmarks historie, og der går lige linjer fra hans politiske ståsted og til

et parti som Det radikale Venstre. Samtidig var han i besiddelse af personlige egenskaber, som man kunne ønske var tilstede i lidt højere grad hos nutidens politikere. Ordet uegennyttighed bruges ofte i litteraturen om ham. Som historikeren og den senere statsminister Niels Neergaard skriver om Tscherning: Han søgte aldrig at skabe sig personlig fordel gennem sin politik, og heller ikke ærger-

righedens fristelser overvældede ham. Misundelse var ham ganske fremmed og smålig forfængelighed ikke mindre.

Tscherning er stadig værd at beskæftige sig med.

Preben T. Clausen var stabslæge ved Enhedskommandoen i Karup og boede i Viborg. Senere var han tjenstgørende og bosiddende i Rendsborg.

Foreningsaktiviteter

*Vi holder grundlovmøde
med Tscherning.*

5. juni - 2. pinsedag kl. 14

På nuværende tidspunkt ved du naturligvis, at Historisk Forening afholder et godt gammeldags Grundlovmøde ved Palæet. Anledningen er byens 250 års fødselsdag. Skulle du have glemt datoen, så er det d. **5. juni - 2. pinsedag kl. 14** - du skal møde op. Vi har valgt at sætte den store projektør på en af de helt store demokrater og politikere, der har levet i vort land. Og en, der fik en afgørende betydning for juni-grundloven, der blev gennemført i 1849. A. F. Tscherning er vokset op i det palæ, fra hvis trappe han nu vil tale til byens befolkning.

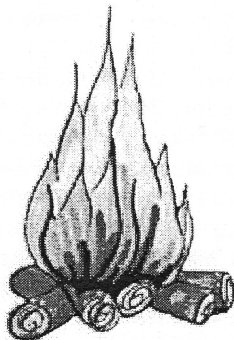
Vi vil godt takke kommunen, der har støttet vort initiativ økonomisk, så det bliver vores forening, der starter de festligheder, der naturligvis skal være i anledning af de 250 år. Vi vil også godt takke vores lokale forfatter Hans Hansen, der har pløjet sig igennem en stor del af den historie, som findes om vort berømte bysbarn. Hans Hansen vil være en god garant for den tale Tscherning vil holde, og for forløbet af arrangementet. Der er mange, som på forskellig vis har lovet at hjælpe os med at gøre dagen til en god oplevelse. I skal alle have en stor tak Vi har skrevet til byens mange foreninger og organisationer. Vi har opfordret dem til at møde op med faner og symboler. Vi håber naturligvis på, at det bliver hele byens grundlovmøde, og at rigtig mange vil byde byens berømte søn velkommen. Vi mener faktisk også, at

Tscherning kan være stolt af sin fødeby. Han var med til at udvikle byen, da den kun var en flække med ca. 500 indvånere. Den blev skabt og berømt for sin produktion af krudt, kugler og kanoner, men selv om både støberi og krudtværk er nedlagt, så er Frederiksværk stadig en driftig by, der har vokset sig så stor, at vi i dag kan tælle mere end 20.000 indvånere. Vi kan være enige eller uenige om byens vokseværk, men vi kan næppe være uenige om at prise de mennesker, som i sin tid fandt på at udnytte åens vand og påbegynde opbygningen af den by, som i dag ligger på et af de skønneste steder i landet. Og vi har lov at være stolte af en personlighed som Tscherning, der var demokrat til fingerspidserne, der kæmpede for vores ytringsfrihed, som altid tog parti for de svage og undertrykte, som var den store organisator, da landet kom i krig i 1848, og som var sin tids mest berømte politiker og debattør. Mere end nogen fortjener han en stor plads i byens historie.

Jørgen Tved.

St. Hansbål – igen i Arresødallejren Fredag d. 23. juni kl. 19.30

Naturligvis skal vi også i år kaste alle de onde ånder på bålet, og ingen kan være i tvivl om, at vores historiske forening vil gøre det fra et historisk område. Vi bygger igen bålet op i **den gamle Arresødallejr** lige over for det store præstekors, der er rejst her til minde om en begivenhed, der måske aldrig har fundet sted. Men historien er da god og spændende.

Ikke alle detaljer er i skrivende stund på plads, men vi kan meddele, at báltalen vil blive holdt af en af vore landliggere, den tidligere overborgmester i København Jens Kramer Mikkelsen.

Vi tror, at vi igen i år får hjælp af både folkedanserne i deres smukke dragter og af nogle sangere, der kan synge for til vore fællessange. Kaffe og kage vil der også blive mulighed for..

Slå kryds i din kalender. St. Hans aften må igen i år opleves i Arresødallejren.

Byvandring

Onsdag den 2. august kl. 19⁰⁰

Melby

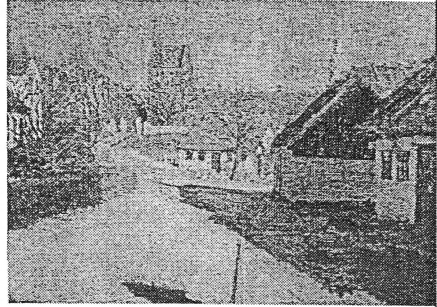
med Helge Ankær Andersen

For et par generationer siden tog Melby sig ifølge maleren James G. Ogilvie sig ud, som du ser det på billedet her. Det er en forårsdag i 1943.

Landsbyen har bevaret det meste af sin charme, selv om meget er ændret - ikke mindst i løbet af det sidste par år.

Vi mødes ved Sognegården, som for 100 år siden blev opført som Melbys missionshus. Med ud-

gangspunkt i dette hus vil Helge Ankær Andersen føre os fra smed og skrædder til mølleren på bakken. Vi skal kort sagt høre om vækkelserne i Melby, som Helges familie var en del af, men vi skal også besøge Melby Mølle og se det sidste nye: sprøjtehuset med Melbys gamle brandsprøjte.

Vi mødes ved Sognegården, Melbyvej 101 kl. 19

Onsdag den 23. august kl 19⁰⁰

Brederød - Sonnerup - Auderød

med Museumsleder Michael Ax

Arrenæs byder på mange spændende kulturmiljøer og et rigt fatteret kulturlandskab, der beretter om vore forfædres færden i området. Næssets landsbyer bærer hver deres særpræg, og på en vandretur på vil der bl.a. blive lejlighed til at se nærmere på landsbyerne Brederød, Sonnerup og Auderød, deres karakteristika og historie.

Vi mødes ved Arresøcenteret i Auderød kl. 19
- på hjørnet af Auderødvej og Auderød Byvej

Museer i omegnen

Indusrimuseet Frederiks Værk:

Adm: Byarkivet

Tlf.: 47 72 06 05

Åbningst. ti - fr 10 - 14

Bymuseet Arsenalet

Åbningst. 3. juni - 20. aug.

Hver dag 12 - 16 undt. mandag

Krudtværksmuseet

Åbningst. 3. juni - 15. sept.

Hver dag 12 - 16 undt. mandag

Hundested Lokalhistoriske Arkiv

ma. 10⁰⁰-12⁰⁰, ons. 16³⁰-17³⁰

Knud Rasmussens Hus

Åbningst: 1. april - 31. okt

kl. 11 - 16 undt. mandag

Frederiksværk Brandmuseum

Lørdag kl. 11-13

- eller efter aftale

Frederiksværkegnens Historiske Forening

Kontingent:

Personligt medlsk.: 100 kr.

Husstandsmedlsk.: 150 kr.

Firma og institut.: 500 kr.

- under 6 ansatte: 250 kr.

Har du spørgsmål til foreningen?

Ring til Carl Jensen 47 74 93 35

Fmd Bengt Sørensen 47 92 38 44

eller send en mail til Christina Ax

på fhf@mailme.dk

Bliv medlem og få mulighed for gratis deltagelse i foreningens foredrag, byvandring, ekskursioner mm. Desuden får du tilsendt medlemsbladet *Prøven* 4 gange om året.

Disse virksomheder støtter Historisk Forening

Fr.værk Folkebibliotek
Torvet 41.
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 78 41 00

Nordea Bank Frederiksværk
Torvet 37.
3300 Frederiksværk
tlf. 47 72 24 11

Det Classenske Fideicommiss
Tromnæs Allee
4800 Nykøbing F.

Danske Bank.
Nørregade 6.
3300 Frederiksværk.
Tlf. 47 76 70 00.

Knudsen Plast A/S.
Industrivej 21.
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 76 01 01

DanSteel A/S
Havnevej 33
DK 3300 Frederiksværk
Tlf. 47 77 03 33

Café - Nydt
Nørregade 38
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 22 99

Hans Holger's Cykler
Vinderød Skov 3
3300 Frederiksværk
Tlf. 47 72 23 23